

Undervisningsvejledning for Tysk fortsættersprog B

Citater fra læreplanen er gengivet i kursiv.

1. Fagets rolle

Tysk er et færdighedsfag, et vidensfag og et kulturfag. Disse sider af faget er ligeværdige og betinger gensidigt hinanden. Tyskfaget beskæftiger sig med kulturelle, historiske og samfundsmæssige forhold i tysksprogede lande og indeholder dermed elementer fra de humanistiske og samfundsfaglige hovedområder. Tyskfaget bidrager til elevernes generelle studiekompetence.

Dette betyder at eleverne i faget tysk skal lære at tale og skrive og læse tysk og opnå forståelse for tysksprogede kulturer. Fagets metoder skal samtidig bidrage til udviklingen af elevernes generelle studiekompetence.

2 Fagets formål

Viden og færdigheder

Eleverne skal kunne forstå og forholde sig til talt og skrevet tysk, og de skal have en sådan viden og bevidsthed om sprogets opbygning, at de kan kommunikere på tysk. Eleverne skal endvidere have indsigt i kulturelle, historiske og samfundsmæssige forhold i tysksprogede lande både i et nationalt, et europæiske og i et internationalt perspektiv.

Betegnelsen færdighedsfag hentyder først og fremmest til mundtlig og skriftlig udstryksfærdighed, men dernæst til kommunikative færdigheder i bredere forstand, til analysefærdigheder og til færdigheder i indsamling og formidling af faglig viden. At der er tale om et vidensfag betyder i denne sammenhæng, at der erhverves en viden om fagets stofområder, både hvad angår sproglige, tekstlige, historiske og kulturelle elementer

Lærings- og arbejdskompetencer

Eleverne skal kunne kombinere viden fra tyskfaget med viden fra andre fagområder, og de skal kunne uddrage viden af tysksprogede tekster, der relaterer til andre fagområder i uddannelsen.

Den overordnede læringskompetence omfatter de tekniske/metodiske færdigheder samt bevidsthed om strategiske og motivationsmæssige læringsprocesser. Denne bevidsthed udtrykkes bl.a. ved rutine og evne til at planlægge og vurdere egne læringsprocesser med henblik på realisering af selvstændig læring.

Personlige og sociale kompetencer

Eleverne skal i tyskfaget have en sådan sproglig kunnen, viden og bevidsthed samt kendskab til det tyske sprog i funktionelle sammenhænge, at de har baggrund for at udvikle deres kommunikative kompetence.

Med dette menes der at eleverne skal erhverve sig sproglige og sociale kompetencer, således at de kan forstå og gøre sig forståelige i tværkulturelle sammenhænge, både lokalt og globalt.

Kulturelle og samfundsmæssige kompetencer

Eleverne skal have forståelse af litteratur og andre kunstneriske udtryk som afsæt for oplevelse, refleksion og æstetisk bevidsthed. Derudover skal eleverne have en sådan interkulturel kompetence, at de i arbejdet med tysk kan inddrage deres viden og bevidsthed om andre kulturer og samfundsforhold. I tilknytning hertil skal eleverne kunne reflektere over og med indlevelse og forståelse kunne gå i dialog med andre kulturer

Gennem undervisningen skal eleverne lære at forholde sig til en global virkelighed, samtidig med, at de sættes i stand til at perspektivere til egen kulturel baggrund.

3. Læringsmål og indhold

Læringsmålene angiver det, som eleverne skal kunne som resultat af undervisningen. Det vil sige, at læringsmålene angiver de kompetencer, eleverne skal tilegne sig gennem undervisningen. Disse kompetencer er de sigt punkter, som de følgende led i læreplanen (kernestof, tilrettelæggelse og evaluering) skal rette sig ind efter.

Læringsmålene på fortsættersprogets B-niveau fastlægger således rammerne for, hvilke sproglige og indholdsmæssige discipliner, der skal arbejdes med i undervisningen. Der nævnes receptive færdigheder: lytte til og forstå talt sprog, læse og forstå tysksproget tekstmateriale, samt produktive færdigheder: redegøre for, samtale om, udtrykke sig skriftligt om tysksproget tekstmateriale.

Desuden viser målbeskrivelsen de taksonomiske niveauer, som undervisningen skal bevæge sig på: forstå, udtrykke sig, redegøre, reflektere, anvende viden etc.

Kernestoffet (3.2) omfatter det centralt fastsatte faglige indhold, som er uomgængeligt, når eleverne skal opnå disse kompetencer. På denne måde er kernestoffet et nødvendigt, men ikke tilstrækkeligt, middel til at opnå læringsmålene. Der skal mere til, bl.a. supplerende stof og, hvor det er muligt, et samspil med andre fag. Under *Supplerende stof* (3.3) og *Samspil med andre fag* (4.4) anvises ideer til fagligt indhold og samspil med andre fag, som kan bidrage til opfyldelse af læringsmålene.

3.1 Læringsmål

Eleverne skal kunne:

- a) forstå talt tysk om kendte emner og ukendte emner, når der tales standardsprog,*
- b) læse og forstå forskellige typer af ubearbejdede nyere og enkle, ældre tekster samt ikkegennemgåede, ubearbejdede moderne prosatekster,*

- c) redegøre på tysk for studerede tekster og emner, analysere disse og perspektivere til andre tekster, idet de benytter et nuanceret ordforråd samt anvender elementær morfologi og syntaks korrekt,
- d) føre en samtale på tysk i et sammenhængende og nogenlunde flydende sprog om emner, de er fortrolige med, samt redegøre for og diskutere forskellige synspunkter,
- e) udtrykke sig mundtligt på tysk om ikke-gennemgåede tekster og emner med anvendelse af et enkelt ordforråd og ofte forekommende faste vendinger og udtryk,
- f) udtrykke sig skriftligt på tysk med et varieret ordforråd og med sikkerhed i den centrale morfologi og syntaks,
- g) anvende og udbygge relevante lytte- og læsestrategier samt mundtlige og skriftlige kommunikationsstrategier
- h) på tysk at redegøre for og reflektere over litterære tekster og andre kunstneriske udtryksformer samt analysere og fortolke disse,
- i) redegøre på tysk for kulturelle, historiske og samfundsmæssige forhold i tysksprogede lande med hovedvægten på Tyskland efter 1945 og
- j) inddrage en grundlæggende viden om levevilkår, værdier og normer i tysksprogede lande i arbejdet med fiktive og ikke-fiktive tekster og medier samt sammenligne studerede tekster og emner med andre kultur- og samfundsforhold.

Læringsmålene er i læreplanen angivet enkeltvis, men i undervisningen forudsættes, at der både arbejdes med de enkelte delmål, og at de også indgår i mere helhedsorienterede sammenhænge, således at eleverne opnår forståelse for sammenhængen mellem fagets discipliner og deres forhold til virkeligheden uden for skolen.

3.1.2 Færdigheder (Læringsmålene a - f)

I læringsmålene oplistes en række færdigheder som skal indgå i elevernes tyskfaglige kompetence. Disse er: Lytteforståelse, læseforståelse, talefærdighed og skrivefærdighed.

Lytteforståelse: Fra folkeskolen er eleverne vant til at arbejde med lytteforståelse, og det er vigtigt, at denne færdighed til stadighed trænes, ikke kun implicit i forbindelse med samtalen i klassen, men også eksplicit gennem øvelser, der træner varierede måder at lytte på.

Læseforståelse: Arbejdet med skrevne tysksprogede tekster er i vid udstrækning grundlaget for elevernes sproglige arbejde, både det receptive og det produktive. Eleverne er fra folkeskolen vant til at arbejde med tekster, og deres læsefærdighed skal i stigende grad trænes, da der i den gymnasiale undervisning i stigende grad lægges vægt på, at eleverne gennem læsning udvider deres forståelse af kulturen i tysksprogede lande. Eleverne skal tiltagende udfordres sprogligt i arbejdet med tekster, og tekstlæsningen skal sikres imod at blive begrænset til hverdagsbevidstheden, som den udfolder sig i elevernes øjeblikkelige nutid.

Læreplanen stiller derfor også krav om læsning af forskellige typer af tekster, både nyere og ældre, og det betyder, at eleverne skal trænes i at læse tekster på forskellige måder, da teksttypen har en afgørende betydning for valget af læsemåde.

Eleverne arbejder i undervisningen ikke blot med skrevne tekster, men tekstmateriale i bred forstand. Heri indgår tillige video-, dvd og lydaseret materiale, cd'er og tekster fra Internettet, samt billedmateriale.

Læreplanerne for tysk i stx stiller krav om, at teksterne skal være ubearbejdede, dvs. at der ikke må foretages ændringer i teksterne med henblik på at reducere deres sværhedsgrad.

Læreplanerne stiller på B-niveau krav om læsning af tekster, der repræsenterer forskellige teksttyper. Der stilles således ikke specifikke krav om repræsentation af alle litterære genrer.

Derimod kræves på fortsættersprogets B-niveau, at der udover nyere tekster, dvs. tekster fra efter 1945, i mindst et emne skal arbejdes med tekstmateriale fra før 1945.

Talefærdighed:

Man kan i forhold til den mundtlige talefærdighed overordnet skelne mellem to typer af færdigheder: den *monologiske* (referat, redegørelse, mv.), og den *dialogiske* (samtale med en eller flere samtalepartnere).

Den *dialogiske* talefærdighed kræver i langt højere grad end den monologiske, at eleverne er i stand til at lytte til og forstå samtalepartnerens fremstilling, samt at han/hun kan reagere spontant og adækvat på denne fremstilling, tage del i diskussioner og argumentere for sine synspunkter. Dertil kræves en række talehandlinger og gambitter samt kendskab til omgangsformer i den fremmede kultur.

Disse færdigheder er helt centrale såvel i kommunikation med tysktalende som ved den mundtlige eksamen, og det er vigtigt, at eleverne gennem hele forløbet arbejder med og diskuterer de to genrer af talefærdighed, så de får en klar opfattelse af, hvad der kendetegner dem.

Skrivefærdighed:

At formulere sig skriftligt på et fremmedsprog fungerer både som mål og middel. På B-niveauet er målet at sætte eleverne i stand til at udtrykke sig skriftligt på tysk med et varieret ordforråd og med sikkerhed i den centrale morfologi og syntaks. Skrivningen som middel har stor betydning for sprogindlæringen: Skrivning udvikler den sproglige bevidsthed, og dette fremmer læsefærdigheden, tekstforståelsen og formidlingsevnen. Derudover fremmer den sproglige bevidsthed også den mundtlige udtryksfærdighed. I undervisningen bør den skriftlige dimension derfor indtage en væsentlig rolle for at styrke sprogindlæringen og den sproglige bevidsthed.

Strategier (Læringsmålene g)

For at styrke indlæringen af de i læringsmålene a – f nævnte færdigheder skal eleverne gennem hele forløbet arbejde målrettet med såvel lytte- og læsestrategier som mundtlige og skriftlige kommunikationsstrategier.

Lyttestrategier: Når man træner lytteforståelse, er det hensigtsmæssigt, at eleverne bliver opmærksomme på, hvilke strategier de med fordel kan anvende, således at de lytter globalt, er opmærksomme på tekstgenren, lytter efter kendte ord og internationale ord, samt efter proprier og talord.

Læsestrategier: Valget af læsestrategier er bestemt af, hvorfor man har valgt at arbejde med den givne tekst. Læsestrategierne kan enten være skimming, scanning, global- eller intensiv læsning. Det er vigtigt, allerede inden læsningen påbegyndes, at det står klart for eleverne, om teksten skal bruges som kilde til oplysninger om politiske eller samfundsmæssige forhold, om den skal læses for sin litterære værdis skyld, eller om den måske kan opfylde begge formål.

Mundtlige kommunikationsstrategier:

Man skelner i de mundtlige kommunikationsstrategier mellem *samtalestrategier* og *kompensationsstrategier*. Samtalestrategierne rummer vendinger, der udtrykker den talendes synspunkter og holdninger, sproghandlinger, der rummer forskellige performativer, samt vendinger, der strukturerer den talendes fremlæggelse vha. strukturmarkører. Kompensationsstrategierne giver eleverne nogle redskaber til at klare sig sprogligt, når de støder på vanskeligheder i forbindelse med kommunikationen.

Skriftlige kommunikationsstrategier.

Skrivestrategier: Der skal her skelnes mellem to former for skrivning. Den ene, nemlig tænkeskrivningen, er privat og tjener til at støtte tekstforståelse og udvikle tanker og ideer. Den er derfor også egnet som igangsætter af den anden type skrivning, nemlig tekstproduktion, som skal rettes til en modtager, hvad enten det drejer sig om gruppen, klassen, læreren eller en større offentlighed. Når eleverne er beskæftiget med selve formuleringen af den enkelte sætning, er det vigtigt, at de er klare over faren ved at forsøge at oversætte sætninger, de først har formuleret på dansk. Det vil ofte bringe dem ud i alt for komplicerede konstruktioner, som de ikke magter. Derfor er en skrivestrategi mere hensigtsmæssig, hvor eleven spørger sig selv: Hvordan kan jeg – med de sproglige midler, jeg behersker – udtrykke det, jeg gerne vil sige? Det vil ofte føre til en noget forenklet fremstilling, og eleven kan godt føle sig frustreret over at måtte udtrykke sig så primitivt. Men det er på den anden side en god øvelse selv for mere kompetente skribenter at forsøge at udtrykke en kompliceret tankegang så enkelt som muligt.

Kompetencer. (Læringsmålene h - j)

De ovennævnte færdigheder fører tilsammen til, at eleven opnår tyskfaglige kompetencer. For at vise disse færdigheder og dermed den opnåede kompetence skal eleven kunne redegøre for et sagsforhold, analysere og perspektivere tekster samt diskutere de fremlagte synspunkter.

Tekstforståelse:

Færdigheden i at redegøre for en tekst/et emne eller et sagsindhold er en grundlæggende færdighed i tyskfaget. En redegørelse fremdrager væsentlige forhold på et resumerende/refererende niveau. En redegørelse er desuden karakteriseret ved, at den hæver sig op over det resumerende/refererende niveau og beskriver/forklarer de forhold, som er væsentlige i indholdet. En redegørelse for gennemgåede tekster og emner skal på fortsættersprogets B-niveau foregå på et tysk, der i kraft af et sprogligt overskud formår at præsentere overordnede linier og temaer i tekster og emner. Ved redegørelsen forudsættes desuden, at eleverne kan anvende almindelige konstruktioner, grundlæggende grammatik og hyppigt forekommende idiomatiske vendinger.

Der kræves på B-niveauet endvidere, at eleverne skal kunne analysere tekstmaterialet, dvs. de skal kunne opdele tekstmaterialet i elementer, som gør det muligt at påvise sammenhænge. Der kan være tale om sammenhænge i den enkelte tekst, fx indholdsmæssige og formale sammenhænge (genrer, stil mm.). Det kan også være perspektiveringer til andre tekster/emner, andre kulturforhold mm. Hertil er det nødvendigt, at man kan påvise ligheder og forskelle mellem enkelte tekster, grupper af tekster o. lign.

Med kravet om anvendelse af et nuanceret ordforråd sigtes til, at eleverne skal tilegne sig en mundtlig sprogfærdighed, i kraft af hvilken de i et sammenhængende og nogenlunde flydende sprog kan honorere kravene om at udtrykke indholdsmæssige indsigter, som fremgår af analyse (og fortolkning), og som foregår på højere taksonomiske niveauer.

Eksamen foregår på basis af ikke-gennemgåede tekster. Det er derfor vigtigt, at man i forbindelse med tekstlæsning og gennemgang træner forskellige kompetencer med eleverne: præsentations-kompetencen, hvor eleven har forberedt en fremlæggelse af teksten med inddragelse af relevante struktur-, redegørelses- og holdningsmarkører, og samtalekompetencen, der baseres på spontan samtale, hvori indgår brug af ofte forekommende faste vendinger og udtryk, der tilkendegiver den talendes holdninger, ønske om at tage eller afgive ordet, enighed og uenighed i samtalepartnerens synspunkter osv.

Kulturforståelse:

Tekstforståelse i videste forstand sigter på, at eleverne skal kunne forstå forhold i tysksprogede lande i et aktuelt og historisk perspektiv. Målet er, at eleverne ikke blot skal kunne forstå indholdet, men derudover skal kunne hæve sig over det læste/hørte og på baggrund af en faglig indsigt og viden kunne kommentere det og sætte det ind i en større sammenhæng.

Det er et yderligere mål, at eleverne kan anvende den viden, de har tilegnet sig om aktuelle kultur- og samfundsforhold i Tyskland og øvrige

tysksprogede lande, i mundtlig og skriftlig kommunikation og at de i kommunikationen kan agere kompetent under hensyntagen til de særlige samfundsmæssige og kulturelle forhold.

Eleverne tilegner sig kulturforståelse gennem forståelse af sagprosa-, andre ikke-tekstbårne medier samt litteratur og andre kunstneriske udtryksformer. På alle niveauer er der et krav om læsning af litterære tekster, og arbejdet med litteratur og andre kunstneriske udtryksformer indtager en central rolle i tyskundervisningen.

Litteraturforståelse:

Arbejdet med litterære tekster og andre kunstneriske udtryksformer skal på B-niveauet føre frem til en analyse og fortolkning. En fortolkning er baseret på en forudgående analyse og indeholder et bud på et kunstværks mening. Eleverne skal i tiltagende grad trænes i at redegøre på tysk for deres fortolkning af litterære tekster og andre kunstneriske udtryksformer. Derudover skal de øves i at reflektere over deres forståelse af de kunstneriske værker. Det indebærer, at eleverne opnår færdighed i at sætte den opnåede forståelse i forhold til andre kulturer og deres egen livssituation.

I læreplanen fremhæves det, at eleverne især skal kunne redegøre for historiske, kulturelle og samfundsmæssige forhold i Tyskland efter 1945. Derved understreges det, at hovedvægten lægges på samtiden og på de perioder, der af de fleste opleves som umiddelbare forløbere for deres egen tid.

På B-niveauet præciseres det desuden, at eleverne skal opnå en indsigt i udvalgte sider af tysksprogede landes kultur, historie og samfundsforhold. Det betyder, at det ikke er muligt på tilstrækkelig indgående måde at beskæftige sig med tysk kultur uden at beskæftige sig med Tyskland før 1945, ligesom der skal inddrages tekstmateriale om forhold i tysksprogede lande uden for Tyskland. Det er en god idé at inddrage tekstmateriale, der er egnet til at belyse vigtige kulturforhold i tysksprogede lande i et historisk perspektiv.

Læreplanen betoner, at eleverne skal kunne inddrage en grundlæggende viden om levevilkår, værdier og normer i tysksprogede lande. Det betyder, at man gennem materialevalget må stræbe efter på den ene side at inddrage varieret og alsidigt undervisningsmateriale og på den anden side må bestræbe sig for at arbejde med tekstmateriale, hvorigennem eleverne kan få indblik i forhold, der på væsentlig vis har præget levevilkår, værdier og normer i især Tyskland efter 1945. Med kravet om, at eleverne på en reflekteret måde skal kunne relatere studerede tekster og emner til andre kultur- og samfundsforhold betones det, at eleverne skal kunne sætte den tilegnede viden om levevilkår, værdier og normer i tysksprogede lande i et europæisk og globalt perspektiv.

Der stilles ikke krav om en systematisk litterær analyse, men eleverne skal læse et så bredt udvalg af tysk litteratur og forholde sig så kvalificeret til det, at de kan foretage en faglig perspektivering. Det betyder, at eleverne skal kunne perspektivere til andre tekster med lignende indhold eller fremstillingsform, til kultur- og samfundsforhold i især Tyskland efter 1945, og ikke kun til personlige erfaringer.

3.2 Kernestof

Kernestoffet er:

- a) udvalgte sider af tysksprogede landes kultur, historie og samfundsforhold med hovedvægten på Tyskland efter 1945. I mindst et af emnerne skal indgå tekst fra før 1945,
- b) aktuelle forhold i tysksprogede lande med hovedvægten på Tyskland,
- c) et bredt udvalg af litterære tekster, som kan give eleverne en kunstnerisk oplevelse og en varieret og nuanceret indsigt i levevilkår, værdier og normer i Tyskland. Der skal indgå tekster fra de sidste 10 år samt materiale fra elektroniske medier,
- d) kulturelle og samfundsmæssige forhold med fokus på ligheder og forskelle mellem tyske og andre kultur- og samfundsforhold,
- e) grundlæggende normer og regler for skriftlig og mundtlig sprogbrug og kommunikation, herunder for anvendelse af ordforråd i forskellige kulturelle og samfundsmæssige sammenhænge og
- f) grundlæggende regler og normer for tysk sprogbrug og sprogstruktur, herunder gennemgang af relevante kommunikations- og sprogindlæringsstrategier.

Kernestoffet skal i videst muligt omfang perspektiveres til både grønlandske og internationale forhold

For at opnå de mål, der er beskrevet i afsnit 3.1 Læringsmål, om viden om det tysksprogede område skal eleverne beskæftige sig med et bredt udvalg af ubearbejdet tysksproget materiale om udvalgte væsentlige kulturelle, historiske og samfundsmæssige forhold i Tyskland efter 1945 samt med kulturelle og samfundsmæssige forhold i Tyskland i dag. Det kan ved tilrettelæggelsen af undervisningen være hensigtsmæssigt at tænke dette sammen med, at der skal arbejdes med et ”et bredt udvalg af tysksprogede litterære tekster, som kan give eleverne en kunstnerisk oplevelse og en varieret og nuanceret indsigt i levevilkår, værdier og normer i Tyskland”.

Tysksproget materiale kan være trykte tekster (bøger, aviser, tidsskrifter m.m.), film, cd-rom'er, nyhedsudsendelser etc. Internettet bugner af relevant tysksproget materiale både i skrift og tale. I overensstemmelse med praksis i faget er ’tysksproget tekst’ originale tyske tekster, dvs. tekster, der oprindeligt er skrevet på tysk. Det betyder således bl.a., at disse ikke må være oversat til tysk fra et andet sprog.

Kravet om, at man i undervisningen skal beskæftige sig med tekst før 1945, sigter på, at eleverne kun kan få grundlæggende indsigt i levevilkår, værdier og normer i tysksprogede lande med hovedvægten på Tyskland, såfremt disse perspektiveres med kulturelle forhold før 1945.

En ”varieret og nuanceret indsigt” i levevilkår, værdier og normer i Tyskland kan med fordel opnås gennem perspektivering til tekster fra klassiske perioder, hvor tysk tænkning og litteratur øvede indflydelse også uden for tysksprogede lande, f.eks. Romantikken og Goethes og Schillers tid.

Oplevelse og forståelse af tysksproget litteratur og andre kunstneriske udtryksformer får eleverne bl.a. ved læsning af et bredt udvalg af nyere skønlitterære tekster. Kortere, skønlitterære tekster, film, billeder, collager o. lign. egner sig ofte godt til at sætte et givent emne i perspektiv og indgår derfor med fordel i emnelæsningen. Det er vigtigt, at der tilrettelægges en progression i sværhedsgrad, således at eleverne i stigende grad vil kunne beskæftige sig med også sprogligt og indholdsmæssigt mere vanskelige kulturelle ’toppræstationer’ forfattet på tysk.

For at leve op til de faglige mål om sproglige færdigheder og kompetencer mundtligt og skriftligt inddrages grammatisk(e) fremstilling(er) og sprogtræningsmateriale som fx talesprogsgrammatik o. lign.

Gennem hele forløbet er det endelig vigtigt, at eleverne træner udtale og intonation. Udtaletræning indgår naturligt i flere af fagets discipliner, først og fremmest i oplæsning og samtale, men også i øvelser, der sigter på indlæring af grammatik. Det er en god idé at lade udtaleøvelserne tage afsæt i både lærerens udtale og i autentisk tysk på lyd- og videobånd samt gengivelse af talt sprog via computer. I forbindelse med oplæsning er det vigtigt, at eleverne ikke blot øves i korrekt udtale af enkelte ord, men at de også trænes i at gennemskue de tyske sætningskonstruktioner og at vise forståelse heraf ved hjælp af sætningsintonationen.

3.3 Supplerende stof

Eleverne vil ikke kunne opfylde læringsmålene alene ved hjælp af kernestoffet. Valget af supplerende stof vil i høj grad afhænge af den valgte studieretning, idet der på merkantile studieretninger lægges vægt på erhvervsmæssige forhold og erhvervsrelateret terminologi i mundtlig og skriftlig arbejde og tekst- og casemateriale om tyske virksomheder.

Det supplerende stof uddyber elevernes sproglige viden og bevidsthed samt perspektiverer kernestoffets litterære og kulturelle aspekter til en bredere forståelse af tysksproget kultur i europæisk sammenhæng. Ligesom i kernestoffet skal der i det supplerende stof i videst muligt omfang perspektiveres til grønlandske og internationale forhold.

Valget af supplerende stof vil i høj grad afhænge af den valgte studieretning. F.eks. vil det være naturligt på merkantile studieretninger at lægge vægt på erhvervsmæssige forhold, erhvervsrelateret terminologi i mundtligt og skriftligt arbejde og tekst- og casemateriale om tyske virksomheder samtidig med at litterære og samfundsmæssige emner tilgodeses. På de tekniske studieretninger skal dele af det supplerende stof relatere sig til tekniske/naturvidenskabelige emner, således at eleverne får indsigt i teknisk/naturvidenskabelige terminologier og fremstillingsmetoder. Eventuelt kan arbejdet med ”teknisk tysk” ske i samarbejde med andre fag.

4. Tilrettelæggelse

4.1 Didaktiske principper

- a) *Undervisningen skal tage udgangspunkt i elevernes faglige niveau og viden.*

Hermed menes, at der skal tages udgangspunkt i elevernes aktuelle niveau, hvilket betyder at man ikke automatisk kan regne med en fællesnævner for klassen

- b) *Undervisningen tilrettelægges, så den i videst muligt omfang har karakter af en læringsdialog mellem lærer og elever.*

Dette betyder at undervisningen aldrig må blive en envejskommunikation. Begrebet ”læringsdialog” indgår i en undervisningsform, hvor læreren indgår i en ligeværdig dialog og debat med eleverne og tager elevernes svar og holdninger alvorligt, samtidig med at denne udfordrer deres vante forestillinger for at skabe refleksion og indsigt hos eleverne. En læringsdialog kan også være en faglig samtale, hvor læreren ved hjælp af åbne, men bevidst valgte spørgsmål forsøger at lade eleverne sætte tanker og ord på deres egne erfaringer og ubevidste viden, ligesom faglige diskussioner imellem eleverne indbyrdes selvfølgelig også er læringsdialoger.

Grundlæggende kan ”læringsdialogen” kun trives i et trykt og inspirerende studiemiljø, præget af respekt og tolerance for klassens gymnasiale subkultur og den enkeltes kulturelle og sociale baggrund.

- c) Undervisningen tilrettelægges, så der veksles mellem forskellige undervisningsformer.*
- d) Undervisningen tilrettelægges, så elevernes interesser og behov tilgodeses, så eleverne får mulighed for at opleve faget som spændende, relevant og vedkommende.*
- e) Undervisningen tilrettelægges, så der både er faglig progression i de enkelte forløb og temaer såvel som progression i udvikling af fagsprog og terminologi, så eleven gradvis opøves i mere selvstændige arbejdsformer og kompleks tænkning.*

Variation i arbejdsformer i undervisningen er et ufravigeligt krav til god undervisning.

Valget af arbejdsformer skal derfor bygge på principper om variation og progression således at man opnår en vekslende organisering herunder klasseundervisning, individuelt arbejde, par – og gruppearbejde. Undervisningen skal gradvist opbygges fra lærerstyring og klasseundervisning til en højere grad af elevstyring både med hensyn til tilegnelse og formidling af stoffet.

Eksempel på en elevstyret organisering kan fx være projektlignende arbejdsformer, hvor eleverne i en kortere eller længerevarende periode individuelt eller i grupper er ansvarlige for afgrænsning af en problemstilling, supplerende informationssøgning og formidling af stoffet til klassen.

Der skal ske en gradvis taksonomisk progression. Dette betyder, at undervisningen skal tilrettelægges med både en gradvis taksonomisk progression i de enkelte forløb og temaer såvel som med en systematisk og logisk progression i udvikling af terminologi og fagsprog, ikke mindst af hensyn til svage elever, eller elever, der har undervisnings sproget, som et andetsprog. Med andetsprog menes i denne sammenhæng brugen af enten dansk eller grønlandsk i undervisningen

- f) Undervisningen tilrettelægges, så der i videst muligt omfang perspektiveres til det omgivende samfund.*

Dette betyder i praksis, at læreren i sin undervisning i så høj grad som muligt inddrager elevernes forudsætninger og sociale og kulturelle baggrund og perspektiverer sin undervisning til denne begrebsverden, så undervisningen opleves som relevant og vedkommende for eleverne.

Centralt i undervisningen står den enkelte elevs faglige progression og undervisningsdifferentiering er således uomgængelig i tilrettelæggelsen af undervisningen. Der lægges i undervisningen vægt

på, at fagets discipliner opleves som en helhed. Arbejdet med de sproglige aspekter sker med stadigt henblik på sproget i anvendelse. Undervisningen skal fremme elevernes kreativitet og evne til at tænke utraditionelt.

Undervisningen foregår i størst muligt omfang på tysk.

4.2 Arbejdsformer

Valget af arbejdsformer skal bygge på principperne om variation og progression i henseende til sproglig og indholdsmæssig kompleksitet og graden af selvstændigt arbejde, men også så der tages hensyn til forskellige elevtyper, deres læringsstile og behov. Både elever med undervisningssproget som førstesprog og som andetsprog skal tilgodeses. Der fokuseres på arbejdsformer og opgavetyper, der udvikler elevernes kommunikative kompetencer og kreative evner.

Arbejdet organiseres gennem 6-8 forskellige emner, og det sikres, at læringsmålene integreres i dette arbejde. Undervisningen skal organiseres, således at de forskellige undervisningsformer tilgodeses.

Eleverne skal i forløbet udarbejde et antal skriftlige opgaver. Nogle opgaver udarbejdes i tilknytning til de studerede emner. Det skriftlige arbejde indgår som træning af en central kompetence i tyskfaget, da det skriftlige arbejde styrker elevernes formidlingsevne og sansen for sproglig korrekthed og præcision. Gennem det skriftlige arbejde opøves eleverne endvidere i at formidle et stof i struktureret form. En del af det skriftlige arbejde skal sigte på autentiske kommunikationssituationer.

Nyere forskning påpeger, at der er et uudnyttet læringspotentiale, som kan aktiveres ved at inddrage skrivning systematisk i fagene. Derfor er der i denne vejledning åbnet mulighed for at anvende tid i timerne til både skrivning og redigering af skriftlige opgaver.

Forløbsplanlægning

Undervisningen planlægges således, at teksterne samles om et overordnet emne eller tema, hvori kernestoffet indgår. I planlæggelsesfasen vil ideelt set indgå overvejelser om, hvorledes der overordnet skal arbejdes med stoffet i forhold til arbejdsformer og undervisningsprincipper under hensyntagen til den progression i arbejdsformer, som er med til at ansvarliggøre og selvstændiggøre eleverne.

Ifølge lærerplanen organiseres arbejdet med fagets fortrinsvis i emner. På fortsætter B-niveau er der krav om mindst 6-8 emner. Både kernestof og supplerende stof skal være repræsenteret i emnerne. Emner skal være forskellig længde – det er ikke kvantiteten af tekster, der er afgørende men derimod det fokus, der defineres. Det definerede fokus styrer udvælgelsen af de ulæste eksamenstekster og vil således fungere som en ramme for eleven, der hjælper til at åbne teksten.

Eleverne introduceres fra starten til de it-baserede arbejdsformer. It spiller en central rolle i undervisningen og anvendes i både undervisning, hjemmearbejde og kommunikation mellem elev og lærer, ligesom it også anvendes i det individuelle sprogræningsarbejde og i stigende grad i

samarbejdet fra elev til elev. It anvendes også i forbindelse med informationssøgning, ligesom det støtter læse-, lytte- og taletræningen. Samspillet mellem sprogarbejdet, it og organisering af arbejdsformer udgør en helhed.

4.3 Fagsprog

Undervisningen tilrettelægges, således, at der arbejdes systematisk med udvikling af elevernes fagsprog og forståelse og anvendelse af fagets terminologi. Undervisningen skal tilrettelægges, således at eleverne gradvist opnår en sikkerhed i forståelse og brug af før-faglige begreber.

Undervisningen i tysk stiller krav om et specifikt fagsprog og evnen til refleksion og kompleks tænkning.

Læring kan opfattes som en progressiv og akkumulativ læringsproces, hvor det enkelte faglige begreb i undervisningen bygges ovenpå det foregående og danner en form for syntese med dette, hvorved der opstår en akkumuleret begrebsdannelse hos eleven. Dette betyder derfor, at undervisningen skal tilrettelægges således at der opnås en gradvis taksonomisk progression i de enkelte forløb og temaer såvel som med en systematisk og logisk progression i udvikling af terminologi og fagsprog, ikke mindst af hensyn til svage elever, eller elever, der har undervisningssproget, som et andetsprog.

Undervisningen tilstræber en fælles sproglig terminologi således at fagsproget er fælles fra begyndelsen

Der skal i undervisningen arbejdes systematisk med at opbygge elevernes fortrolighed med før-faglige begreber såsom resume, analyse, argumentation, redegørelse, diskussion osv.

Ofte forudsættes i undervisningen at disse udtryk er velkendte for eleverne, idet at det hyppigt forekommende ord der har en form for ”almen karakter”. Dette er imidlertid langt fra tilfældet – heller ikke for elever der undervises på deres modersmål – og manglende fortrolighed med disse begrebs indhold vil ofte være bremsende for elevernes forståelse og læring.

4.4 Samspil med andre fag

Undervisningen skal tilrettelægges, så der i perioder arbejdes tværfagligt og drages paralleller til andre fags vidensområder.

Fagets rolle kan variere i de forskellige tværfaglige forløb afhængig af fagets plads i en given studieretning. De faglige mål giver gode muligheder for at definere meningsfulde tværfaglige forløb, hvor tyskfaglige kerneområder kommer i fokus, og for at faget samtidig tilbyder andre fag en tysksproglig ekspertise og en viden om forhold i den tysktalende verden.

Det er både kernestof og supplerende stof, der kan danne den tyskfaglige basis for samarbejdet, således kan fx et til tysk oversat værk inddrages, også som primærkilde, hvis det er oplagt i den givne sammenhæng.

Større tværfaglige emneforløb dokumenteres i undervisningsbeskrivelsen for tysk.

Det er oplagt, at tysk også medvirker i tværfagligt samarbejde, hvor fagets litterære, historiske, kulturelle og samfundsmæssige aspekter sættes i centrum.

Formidlingen af fagligt stof eller resultatet af arbejdet kan foregå på tysk, f. eks i form af en mundtlig præsentation af elevens/elevernes arbejde eller en skriftlig rapport.

5. Evaluering

5.1 Løbende evaluering

Læringsmålene er grundlaget for den løbende evaluering af elevernes mundtlige og skriftlige standpunkt. Elevernes mundtlige og skriftlige kompetencer evalueres løbende med hensyn til færdigheder, viden og indsats, så hver elev løbende er kendt med sit standpunkt. Screening, test og prøver undervejs i forløbet skal give viden om elevernes standpunkt i forhold til læringsmålene og skal styrke elevernes progression i faget.

Den løbende evaluering kan fokusere på følgende områder:

- taksonomisk progression i forhold til faglige mål og fagligt indhold
- taksonomisk progression i forhold til at kunne anvende andre eller mere selvstændige arbejdsformer
- aktivitetsniveau

Evalueringsprocessen kan med fordel deles op i disse to områder:

- Lærerevalueringer
- Elevevaluering

Lærerevalueringer

Ved skoleårets start præsenterer læreren fagets læringsmål, fagets indhold og arbejdsformer.

Det skal sikres, at der er en passende balance mellem evalueringsaktiviteter og egentlig undervisning og gruppearbejde. Det bør medtænkes, at en lang række evalueringselementer er integreret i den almindelige undervisningsaktivitet og det almindelige samvær med eleverne, f. eks. i den spontane respons på elevindlæg i undervisningen og i samtaler med eleverne under gruppearbejde.

Formålet med den løbende evaluering er primært formativ i sit sigte. Dens formål er at den enkelte elev får et klart billede af sit faglige standpunkts udvikling og niveau, både når det gælder faglige mål, fagligt indhold og almen studiekompetence såsom arbejdsmetoder og arbejdsformer. På denne baggrund vejledes eleven i, hvordan der kan foregå yderligere faglig progression.

Der skal naturligvis også ske en summativ evaluering, dvs. en endelig formulering af elevens standpunkt i form af en årskarakter.

Evalueringen af elevernes standpunkter hænger desuden naturligt sammen med den proces, hvor læreren med klassen drøfter, hvordan undervisningen kan justeres med hensyn til progression, niveau og brug af arbejdsformer og undervisningsmaterialer.

Elevevaluering

Hermed menes elevens egen vurdering af sin progression både fagligt og socialt. Dette kan f.eks. foregå på følgende måder:

- Eleverne kan, gerne virtuelt, føre en logbog, hvor de reflekterer over de ovennævnte punkter
- Med udgangspunkt i kriterier formuleret af lærer og elever i fællesskab, udarbejder den enkelte elev en skriftlig evaluering af sit standpunkt. Denne selvevaluering bidrager med en

del af fundamentet for en samtale mellem lærer og elev. Denne samtale skal føre til en plan for elevens videre arbejde.

Eleverne kan arbejde med selvevaluering i grupper f. eks i form af konstruktiv kritik ved fremlæggelser.

5.2 Prøveform

Der afholdes en mundtlig prøve, som består af to dele:

1. del

Præsentation på tysk på grundlag af en opgave af ukendt, ubearbejdet tysksproget tekstmateriale af et omfang på ca. 6 normalsider med inddragelse af et af de studerede emner. Tekstmaterialet skal have tilknytning til et af de studerede emner. Der opgives i materialet kun specielt vanskelige gloser og nødvendige realkommentarer. De emner, der indgår som grundlag for prøven, skal tilsammen dække læringsmålene og kernestoffet. Det studerede emne inddrages i præsentationen, som efterfølges af en uddybende samtale på tysk.

Tekstmaterialet udleveres dagen før prøven, og der gives ca. 24 timers forberedelsestid, dog ikke mindre end 24 timer.

2. del

Tekstforståelse på grundlag af en opgave med udgangspunkt i en ukendt, ubearbejdet tysksproget prosatekst af et omfang på 1 normalside. Teksten refereres på dansk. Eksaminator stiller supplerende spørgsmål til uddybelse af eksaminandens forståelse af centrale sproglige og/eller indholdsmæssige forhold i teksten.

Til denne del af prøven gives en forberedelsestid på 30 minutter og den samlede eksaminationstid er 30 ca. Minutter pr. Eksaminand.

5.3 Bedømmelseskriterier

Ved prøven bedømmes det, i hvilket omfang eksaminandens præstation lever op til læringsmålene.

Der lægges vægt på, at eksaminanden på tysk kan:

- a) præsentere og perspektivere det ukendte tekstmateriale,*
- b) inddrage relevante elementer af tysk kultur, litteratur, historie og samfund fra det studerede emne og*
- c) beherske samtalefærdighed og tekstforståelse. Et sammenhængende og nogenlunde flydende sprog er vigtigere end korrekthed i detaljen.*

Den tysksprogede del af eksaminationen vægtes højest. Der gives en karakter ud fra en helhedsvurdering.

Karakterfastsættelse En præstation, der fuldt ud opfylder de relevante faglige mål, vurderes til 'fremragende' (karakteren A), Vurderingen 'fremragende' (A), 'godt' (C) og 'tilstrækkeligt' (E) defineres fagspecifikt som beskrevet i skemaet nedenfor. Beskrivelsen kan tjene som udgangspunkt for definition af de to øvrige vurderingen i feltet 'bestået': 'fortrinligt' (B) og 'nogenlunde' (D).

Bedømmelseskriterier tysk fortsætter B - mundtlig Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
A	Fremragende	Elevens præsentation og samtale viser fluency, stor variation i fagligt og alment ordforråd og syntaks og sikker sprogbeherskelse med kun uvæsentlige mangler. Eleven har en præcis tekstforståelse og kan systematisere, analysere og perspektivere sikkert med brug af relevant faglig viden. Eleven kan ubesværet formulere egne synspunkter og argumentere herfor.
C	Godt	Elevens præsentation og samtale viser fluency, et godt fagligt og alment ordforråd og syntaks. Sprogbeherskelsen er overvejende sikker men ikke fejlfri. Eleven har en god tekstforståelse og er overvejende i stand til at systematisere, analysere og perspektivere med brug af faglig viden. Eleven kan formulere egne synspunkter og argumentere herfor.
E	Tilstrækkeligt	Elevens præsentation og deltagelse i samtale er noget usammenhængende men dog forståelig. Det faglige og almene ordforråd er begrænset.

		<p>Sprogbeherskelsen er usikker, og der er mange fejl. Eleven kan redegøre for indhold og synspunkter i tekstmaterialet men er usikker, når det drejer sig om at systematisere, analysere og perspektivere tekstmaterialet med brug af faglig viden. Eleven har besvær med at formulere egne synspunkter og argumentere herfor.</p>
--	--	---

Karakteren **A** gives for den fremragende præstation, der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler.

Karakteren **B** gives for den fortrinlige præstation, der demonstrerer omfattende opfyldelse af fagets mål, med nogle mindre væsentlige mangler.

Karakteren **C** gives for den gode præstation, der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler.

Karakteren **D** gives for den jævne præstation, der demonstrerer en mindre grad af opfyldelse af fagets mål, med adskillige væsentlige mangler.

Karakteren **E** gives for den tilstrækkelige præstation, der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål.

Karakteren **F_x** gives for den utilstrækkelige præstation, der ikke demonstrerer en acceptabel grad af opfyldelse af fagets mål.

Karakteren **F** gives for den ringe, helt uacceptable præstation